

Auteursrecht en internet

wat mogen scholen wel en niet

NEE

SOMS

JA

NEE

NEE

JA

Inhoudsopgave

Voorwoord	3		
1 Wat moet ik weten over auteursrecht?			
› 1.1 Wat is auteursrecht?	5		
› 1.2 Hoe ontstaat auteursrecht?	6		
› 1.3 Wat is het citaatrecht?	8		
› 1.4 Is er in het auteursrecht iets geregeld voor het onderwijs?	9		
› 1.5 Welke afkoopregelingen zijn er voor scholen?	10		
› 1.6 Wat is een licentie in het auteursrecht?	12		
› 1.7 Wat heeft auteursrecht met foto's van leerlingen te maken?	13		
› 1.8 Hoe zit het met sociale media en auteursrecht?	15		
› 1.9 Welke misverstanden bestaan er op het gebied van auteursrecht op het internet?	16		
2 Ik wil gebruikmaken van bestaand materiaal van anderen, waar moet ik op letten?			
› 2.1 Mag ik een gedeelte uit een boek kopiëren voor mijn les?	19		
› 2.2 Mag ik een digitaal lesboek aanpassen?	20		
› 2.3 Mag ik video's van YouTube en Uitzending Gemist laten zien in de klas?	22		
› 2.4 Mag ik een online nieuwsbericht gebruiken in de les?	23		
› 2.5 Mag ik zelf een les samenstellen uit verschillende bronnen?	24		
› 2.6 Mag ik op het digibord linken en verwijzen naar online materiaal?	25		
› 2.7 Wie draait er op voor de kosten van het schenden van auteursrechten?	26		
3 Ik ga zelf materiaal maken, waar moet ik aan denken?			
› 3.1 Ik (leraar) ga zelf lesmateriaal maken, wat moet ik regelen?	29		
› 3.2 Wat moet ik als schoolbestuurder/directeur regelen als leraren leermateriaal maken?	30		
› 3.3 Ik ga open leermateriaal aanpassen, waar moet ik op letten?	31		
› 3.4 Ik wil leermateriaal maken met materiaal van leerlingen. Moet ik iets regelen?	33		
› 3.5 Mag ik werkstukken van leerlingen op internet zetten?	35		
› 3.6 Mogen leerlingen plaatjes van internet in hun werkstuk zetten?	37		
› 3.7 Waar kan ik rechtenvrije afbeeldingen vinden?	38		
› 3.8 Mag ik mijn werk delen of verkopen?	39		
Colofon	40		

Wat is dat nou eigenlijk, het auteursrecht? Wat moet je ervoor doen om ergens auteursrecht op te krijgen? Wat betekent het als iemand een eigen tekst op internet heeft geplaatst en je wilt deze tekst gebruiken voor je eigen leer materiaal? Of als je een filmpje van YouTube wilt laten zien tijdens de les? Moet je dan als school (of misschien zelfs wel als leraar) ‘iets’ regelen? En wat nou als je dat ‘iets’ niet regelt?

Door de opkomst van internet is het er niet duidelijker op geworden waar de grenzen van het auteursrecht liggen.

Onderwijs en auteursrecht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Op heel veel werken rust auteursrecht. Een werk kan een tekst zijn, een video, een foto of tekening of andere creatieve uiting. Dit werk moet een oorspronkelijk karakter en een persoonlijke stempel van de maker hebben. Door de opkomst van het internet, digitale leermiddelen en de snelle veranderingen in het onderwijs, is het er niet duidelijker op geworden waar de grenzen van het auteursrecht liggen. Daarbij werkt het auteursrecht ook niet altijd zoals je zou verwachten.

In deze publicatie stellen wij dé vragen waar elke onderwijsprofessional het antwoord eigenlijk op zou moeten weten. De publicatie kwam tot stand in samenwerking met mensen uit de onderwijspraktijk, de GEU en VO-content. Samen bundelden wij de meest voorkomende vragen over auteursrecht en geven daar antwoord op. Dit doen we in veel gevallen aan de hand van praktische voorbeelden, zodat leraren en schoolbestuurders weten welke mogelijkheden er zijn en waar de valkuilen zitten.

Deze publicatie bestaat uit 3 hoofdstukken. De basis van het auteursrecht en de bestaande regelingen voor het onderwijs behandelen wij in hoofdstuk 1. Dit hoofdstuk sluit af met 7 veelvoorkomende misverstanden op het gebied van auteursrecht. Wie bijvoorbeeld in een les bestaand materiaal wil gebruiken, loopt de kans inbreuk te maken op het auteursrecht van een ander.

Hoofdstuk 2 behandelt praktische vragen over het gebruik van nieuwsberichten, (YouTube-)video's en gedeelten uit boeken in de les. Je leest in dit deel welke regels er gelden rond het samenstellen van een les uit verschillende bronnen.

Wie krijgt het auteursrecht als je als leraar zelf lesmateriaal gaat maken? Daarover gaat hoofdstuk 3. Onderwerpen die in dit hoofdstuk aan de orde komen zijn afspraken over het auteursrecht. Ook worden hier de regels behandeld die gelden rond het aanpassen van open leer materiaal en het gebruik van werk van leerlingen.

Wat moet ik weten over auteursrecht?

Wat is de basis van het auteursrecht? Daarover gaat dit hoofdstuk. Daarnaast behandelen we specifieke auteursrechtelijke kwesties voor het onderwijs. Is er in het auteursrecht al iets geregeld voor het onderwijs? En gelden er afkoopregelingen voor scholen? In het auteursrecht gelden ook licenties, maar wat zijn dat precies? Verder besteden we aandacht aan het portretrecht en de regels die gelden op sociale media. We sluiten dit hoofdstuk af met 7 veelvoorkomende misverstanden op het gebied van auteursrecht en internet.

Op veel werken rust auteursrecht - ook online. Een werk kan een tekst zijn, een video, een foto of tekening of andere creatieve uiting.

1.1 Wat is auteursrecht?

Officieel is auteursrecht ‘het uitsluitende recht wat de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst op dat werk krijgt om het werk openbaar te maken en te verveelvoudigen’. Met andere woorden: maak je ‘een werk’, dan krijg je daar als auteur automatisch een recht op waardoor jij als enige kunt bepalen wat er met het werk gebeurt.

Het is bijvoorbeeld aan de auteur om te bepalen of het geschreven werk gepubliceerd wordt (of het ‘openbaar wordt gemaakt’) en, als het dan gepubliceerd is, of het gekopieerd, gedrukt of uitgegeven (of het ‘verveelvoudigd’) mag worden. Auteursrecht beperkt zich niet tot boeken. Het kan op van alles van toepassing zijn. Van een foto tot een geschreven tekst en van een 3D-print van een voorwerp tot zelfs de geur van een parfum.

Auteursrecht op een werk geldt voor een lange periode : na het overlijden van de auteur gaat het recht over op de erfgenamen van de auteur die er vervolgens op hun beurt nog tot 70 jaar aanspraak op kunnen maken. Na die laatste termijn van 70 jaar vervalt het auteursrecht. Het werk komt dan in het ‘publieke domein’: het werk wordt niet langer door het auteursrecht beschermd en mag dan vrij worden gebruikt. Een voorbeeld daarvan is de bladmuziek van de 6de symfonie van Beethoven. Niet ieder werk is beschermd. Er moeten wel ‘creatieve keuzes’ zijn gemaakt door de maker. Eén woord of rekensom is dus niet auteursrechtelijk

beschermd, maar een woordenboek of antwoordenboek met uitwerkingen van tientallen willekeurige opgaven is dat wel. Europese rechtspraak stelt als voorwaarde dat er sprake moet zijn van een ‘eigen intellectuele schepping’. Deze auteursrechtelijke drempel ligt echter niet hoog. Zelfs een kort tekst, gedicht, krantenbericht of een – niet heel originele – zelfgemaakte foto van de Toren van Pisa komt al snel voor bescherming in aanmerking.

Waarom is er auteursrecht?

Auteursrecht geeft de auteur zeggenschap over zijn werk: hij kan besluiten zijn werk openbaar te maken en te verveelvoudigen en hij kan anderen erop aanspreken wanneer zij zijn werk gebruiken zonder zijn toestemming. De auteur kan zijn recht afdwingen via de rechter: hij kan een rechtszaak tegen de inbreukmaker beginnen om die te dwingen te stoppen met het gebruik van het auteursrechtelijk beschermde werk. Ook kan een auteur schadevergoeding eisen wanneer er sprake is van inbreuk op zijn auteursrecht. Het auteursrecht stelt auteurs daarnaast in

staat hun werk te verkopen: de auteur bepaalt immers of het werk gepubliceerd of verveelvoudigd (gekopieerd) mag worden. Aan die publicatie of verveelvoudiging kan de auteur allerlei voorwaarden verbinden: wie het mag publiceren, wanneer, waarvoor enz. En natuurlijk welke vergoeding de auteur daarvoor wil ontvangen. Kortom, het auteursrecht biedt auteurs zeggenschap over hun werk en stelt ze in staat er geld mee te verdienen. Op die manier is het voor auteurs aantrekkelijk(er) om een werk te maken en komen er meer werken tot stand.

Ook beschermt auteursrecht de reputatie van de auteur. Zo willen veel kunstenaars liever niet dat hun werk wordt gebruikt in verkiezingsboodschappen. Een architect van een strak gebouw zal niet willen dat het door hem ontworpen gebouw plotseling wordt opgevrolijkt met roze verf.

Zelfs een korte tekst, gedicht, krantenbericht of een zelfgemaakte foto komt al snel voor bescherming in aanmerking.

1.2 Hoe ontstaat auteursrecht?

Auteursrecht ontstaat vanzelf op het moment dat iemand een 'eigen intellectuele schepping' doet. Hier hoeft de auteur verder niets voor te doen.

Geen ©-teken nodig

Het is voor het verkrijgen van auteursrecht niet nodig om het c-teken te vermelden. Een werk maken is genoeg. Het auteursrecht krijg je vanzelf. Hierdoor is het uitgangspunt dat op alle werken auteursrecht rust, ook als dit niet expliciet vermeld wordt. Dit geldt ook voor werken, zoals foto's, gevonden op het internet. Meer hierover lees je in 'Welke misverstanden bestaan er op het gebied van het auteursrecht op het internet?'. Soms ben je echter wel vrij om een werk vrij te gebruiken. Dit wordt dan specifiek vermeld. Over rechtenvrije werken kun je meer lezen in 'Waar kan ik rechtenvrije afbeeldingen vinden?'

Wie krijgt het auteursrecht?

In de regel zijn de maker (degene die het werk maakt) en de auteur (degene die het auteursrecht verkrijgt) één en dezelfde persoon. De schrijver van een boek of een leerling die een werkstuk maakt, zijn beiden maker en auteur: beiden krijgen zij het auteursrecht op hun werk. Maar er zijn uitzonderingen op deze regel.

Zo bepaalt de Auteurswet dat het auteursrecht op een werk dat gemaakt wordt in loondienst van rechtswege toekomt aan de werkgever, tenzij het gaat om een werk dat niet gemaakt is in uitvoering van de functie.

Bijvoorbeeld:

Een directeur van een school maakt onder werktijd de schoolgids. Dit valt onder zijn takenpakket. Het auteursrecht op het werk komt op grond van de auteurswet toe aan de school; de werkgever.

Een ander voorbeeld:

Diezelfde directeur schrijft onder werktijd een kleuterboek. Dit valt niet onder zijn takenpakket; hij is immers directeur. Het auteursrecht op het kleuterboek komt dan ook niet toe aan de school, maar aan de directeur zelf. Wie het auteursrecht krijgt op het boek staat los van de (arbeidsrechtelijke) discussie of het wenselijk is dat deze directeur 'eigen' werk doet onder werktijd.

Daarnaast is het mogelijk afwijkende contractuele afspraken te maken over aan wie het auteursrecht toekomt.

Een voorbeeld:

Diezelfde directeur schrijft onder werktijd een kleuterboek. Dit valt niet onder zijn takenpakket. Met zijn bestuur komt hij overeen dat hij het auteursrecht op het kleuterboek overdraagt aan de school.

Samen auteursrecht?

Samenwerken aan een werk

Werken auteurs samen aan één werk en is dat werk ondeelbaar? Met andere woorden: is het werk niet in afzonderlijke delen te beoordelen? Dan krijgen alle meewerkende auteurs een gezamenlijk auteursrecht (en dus ook gezamenlijk zeggenschap) over het gehele werk.

Bijvoorbeeld:

Marieke en Janneke zijn zzp'ers en verzorgen de foto's voor de nieuwe schoolwebsite. Marieke verzorgt de

compositie: het licht, de locaties en de modellen. Janneke maakt de foto's en doet de nabewerking ervan. Ze hebben dan beiden auteursrecht op de foto's en moeten ook allebei toestemming geven voordat het werk mag worden gebruikt.

Gezamenlijk samengesteld werk

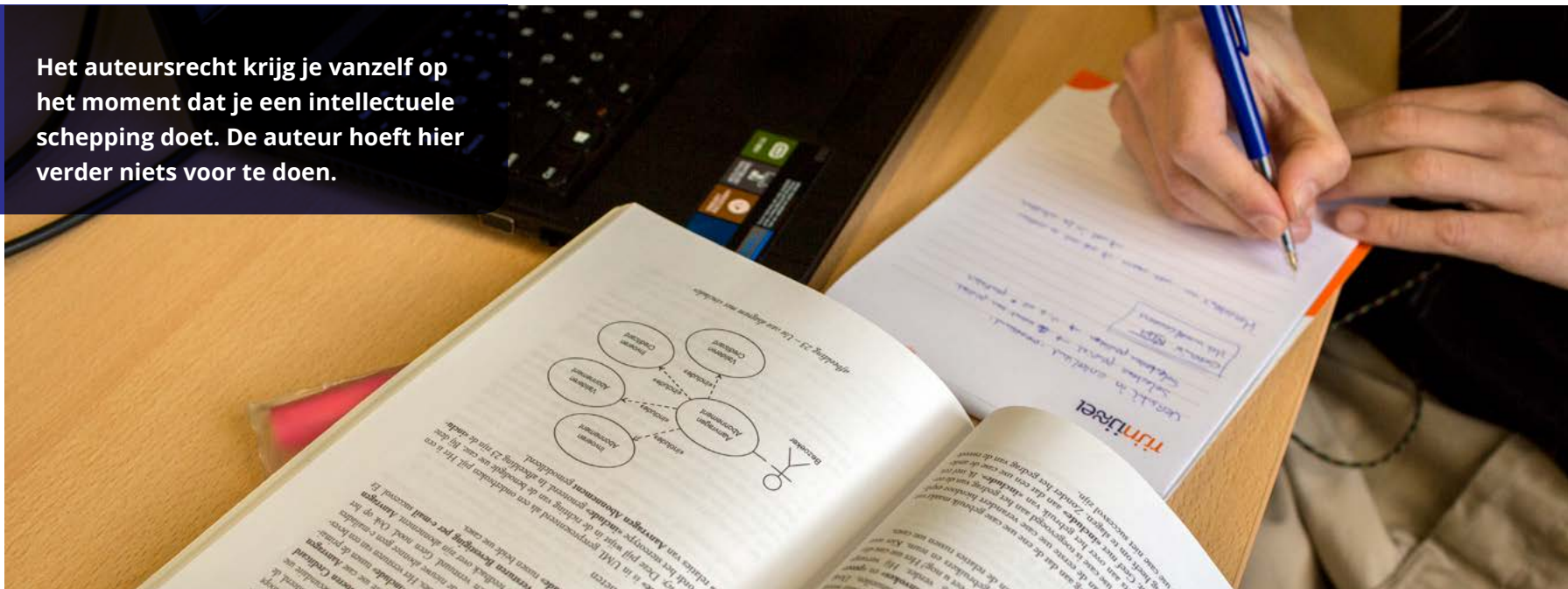
Werken auteurs zelfstandig aan delen van een werk en wordt dit later samengevoegd tot een samengesteld werk? Dan houden de auteurs zelfstandig zeggenschap over hun deel en krijgen een gezamenlijk auteursrecht over het geheel.

Bijvoorbeeld:

Henk en Achmed werken samen aan een studieboek. Henk levert de teksten en Achmed zorgt voor de plaatjes. Samen hebben ze nu een auteursrecht op het geheel: ze moeten samen beslissen over het publiceren en veeleenvoudigen. Maar iedere auteur houdt ook het auteursrecht van het deel dat hij heeft gemaakt: Henk kan zijn teksten ook voor een andere publicatie gebruiken en het staat ook Achmed vrij zijn plaatjes te gebruiken op zijn website.

Het auteursrecht krijg je vanzelf op het moment dat je een intellectuele schepping doet. De auteur hoeft hier verder niets voor te doen.

1.3 Wat is het citaatrecht?

Een belangrijk onderdeel van het auteursrecht zijn de uitzonderingen die erop gelden, zoals het citaatrecht. Op grond van het citaatrecht mag een onderwijsinstelling, onder bepaalde voorwaarden en zonder voorafgaande toestemming van een auteur, een gedeelte van zijn werk hergebruiken. Het kan hierbij gaan om het gebruik van teksten (uit boeken of tijdschriften), maar ook om het gebruik van bijvoorbeeld plaatjes, schema's of foto's.

Er zijn geen harde regels over hoe lang een citaat mag zijn. De wet bepaalt dat de hoeveelheid tekst die je als citaat overneemt 'redelijk' moet zijn. Maar wat 'redelijk' precies is, staat niet in de wet. Dit is in rechtspraak bepaald.

Voorwaarden voor het gebruik van een citaat

Om uit een werk te mogen citeren, moet een onderwijsinstelling zich aan een aantal regels houden:

- Citeren is alleen toegestaan wanneer het origineel rechtmatig openbaar is gemaakt (je mag dus niet citeren uit een gestolen manuscript van een boek).
- Een citaat mag niet dienen ter 'verfraaiing' en moet dus inhoudelijk relevant zijn.
- Een citaat mag slechts een klein onderdeel uitmaken van het geheel. Een werk mag dus niet bestaan uit vrijwel uitsluitend citaten.
- Citaten moeten kort zijn.
- De bron en de maker moeten vermeld worden.
- Citeren mag de 'goede naam' of reputatie van de maker niet aantasten. Zo moet het citaat wel kloppen. Je mag bijvoorbeeld niet uit een interview van de zin "dat vind ik niet", alleen het gedeelte "dat vind ik" citeren. De uitspraak van de geïnterviewde verandert immers door dit citaat.

Hoeveel mag er als citaat worden overgenomen?

Er zijn geen harde regels over hoe lang een citaat mag zijn. De wet bepaalt dat de hoeveelheid die je als citaat overneemt redelijk moet zijn.

Bij een les over openingszinnen van een moderne roman is het bijvoorbeeld vaak niet nodig om meer dan één zin over te nemen. Bij een bespreking van een kunstwerk ligt het voor de hand om het kunstwerk helemaal af te beelden.

In teksten mag de lengte van een citaat sowieso niet lang zijn, omdat het citaat anders een 'zelfstandige functie' in de tekst krijgt. Verder is de vraag hoeveel tekst er nodig is om het doel van het citaat te bereiken: het citaat moet dienen ter verduidelijking van de zelfgeschreven tekst.

1.4 Is er in het auteursrecht iets geregeld voor het onderwijs?

De 'onderwijsexceptie' in de Auteurswet zorgt ervoor dat sommige strenge bepalingen uit het auteursrecht niet van toepassing zijn wanneer een school een auteursrechtelijk beschermd werk gebruikt.

Het overnemen van een foto om de klassenwebsite op te leuken mag niet zomaar.

Wat is de onderwijsexceptie?

De onderwijsexceptie is een afkoopregeling waardoor het mogelijk is om gedeeltes van een werk over te nemen onder de voorwaarde dat dit een educatief doel dient. Die gedeeltes mogen groter zijn dan de gedeeltes die je op grond van het citaatrecht mag gebruiken. Om gebruik te maken van de onderwijsexceptie treft de school een afkoopregeling. Aparte toestemming van de auteur is niet nodig. Het kopiëren van een paragraaf uit een boek voor gebruik in de klas is toegestaan, maar het overnemen van een foto om de klassenwebsite op te leuken dient geen educatief doel en mag dus niet zomaar.

Vergoeding auteurs en onderwijsexceptie

Wanneer iedere school zelf de vergoeding zou moeten regelen met alle auteurs van wie zij weleens een deel van een werk gebruikt, dan zouden scholen een dagtaak hebben aan het voeren van onderhandelingen met auteurs. Daarom hebben de PO-Raad en VO-raad voor het primair en voortgezet onderwijs afspraken gemaakt met vertegenwoordigers van de auteurs. Deze regelingen worden ook wel *repro-, afkoop- of onderwijsregeling* genoemd.

Welke organisaties vertegenwoordigen de auteurs?

- **Reprorecht** incasseert vergoedingen voor het gebruik van informatie uit boeken, tijdschriften, kranten en andere publicaties.
- **PRO** behartigt de belangen van uitgevers en de door hun vertegenwoordigde auteurs, en int vergoedingen bij hogescholen en universiteiten die auteursrechtelijk beschermde materialen willen opnemen in elo's en onderwijspublicaties.
- **Buma/Stemra** is de auteursrechtenorganisatie van muzikanten en muziekuitgevers in Nederland en vertegenwoordigt ook de belangen van ruim 25.000 aangesloten componisten, tekstschrijvers en uitgevers.
- **Sena** regelt de rechten van muzikanten en producenten. Zij krijgen een vergoeding als hun muziek in het openbaar wordt gedraaid.
- **Videma** vertegenwoordigt het collectief van tv-producenten en omroepen en regelt de vergoedingen die scholen betalen om tv-beelden te vertonen in de klas.
- **Filmservice** vertegenwoordigt filmproducenten en verleent namens hen de toestemming die nodig is om films te mogen vertonen.

1.5 Welke afkoopregelingen zijn er voor scholen?

De auteurswet geeft scholen de mogelijkheid een beroep te doen op de onderwijsexceptie. Onderwijsinstellingen kunnen voor onderwijsdoeleinden korte gedeelten uit auteursrechtelijk beschermde werken gebruiken zonder dat daar specifieke toestemming voor nodig is.

Onderwijsdoeleinden

Met onderwijsdoeleinden wordt bedoeld dat het gebruik plaatsvindt in of ten behoeve van de lessen: het dient een educatief doel. De voorwaarde hierbij is dat de auteur een redelijke vergoeding voor het gebruik krijgt. De PO-Raad, VO-raad en MBO Raad hebben, als vertegenwoordiger van de scholen, een afkoopregeling afgesproken met de belangenorganisaties van rechthebbenden. Voor een vast bedrag per jaar, of een bedrag per gebruik op jaarbasis, kunnen scholen korte gedeelten uit auteursrechtelijk beschermde werken gebruiken.

Gebruik van teksten of afbeeldingen uit boeken, kranten en tijdschriften

Een school mag voor onderwijsdoeleinden korte gedeelten van teksten of foto's overnemen uit boeken, kranten, tijdschriften en andere leermiddelen. Dit noemen we 'een citaat'. Hiervoor is geen toestemming nodig. Wel dient de naam van de auteur en de bron vermeld te worden.

Op de website onderwijsauteursrecht.nl vind je informatie over de reikwijdte van de regeling, en wat wel en niet is toegestaan. Een vuistregel is dat uit een boek maximaal 10%, tot een maximum van 10 pagina's, mag worden overgenomen voor onderwijsdoeleinden. Wil je meer dan een kort gedeelte gebruiken? Dan is er voorafgaand toestemming nodig van de auteur of diens uitgever.

Muziek laten horen op school

De afkoopregeling voor scholen voor het gebruik van muziek voor niet-onderwijsdoeleinden wordt geregeld door de organisaties Buma/Stemra en Sena. Het gebruik van muziek voor een onderwijsdoel is

toegestaan zonder toestemming of vergoeding. Voor het gebruik van muziek voor andere dan onderwijsdoeleinden, bijvoorbeeld tijdens schoolfeesten, het overblijven, of weeksluitingen, moet de school een muziklicentie afsluiten met zowel Buma/Stemra als Sena. Hiervoor bestaat een jaarlijkse afkoopregeling die is gebaseerd op het aantal activiteiten per schooljaar: minder of meer dan 10 activiteiten per jaar.

Voor het gebruik van muziek in musicals gelden speciale regelingen. Het gaat dan om muziek die speciaal voor de musical is geschreven. Het gebruik van deze muziek wordt geregeld bij de aanschaf van een musical (bijvoorbeeld de afscheidsmusical in groep 8). Voor het gebruik van gewone muziek zoals een nummer uit de Top 40, geldt de standaard afkoopregeling voor muziek.

Voor het opnemen van muziek op cd of dvd is toestemming nodig en moet een vergoeding worden betaald. Neem hiervoor contact op met Buma/Stemra en Sena.

Tonen van bewegende beelden zoals televisie-, video-, dvd- en filmbeelden

Ook het gebruik van bewegende beelden valt onder de onderwijsexceptie. Er is voor het gebruik van bewegende beelden in de klas geen aparte toestemming nodig. Het gebruik van dat beeldmateriaal moet aantoonbaar zijn vastgelegd in het leerplan.

Er zijn speciale regelingen voor het gebruik van bewegend beeld voor alle andere doelen; die worden 'amusementsdoeleinden' genoemd. Denk bijvoorbeeld aan een filmmiddag of het tv-kijken tijdens het overblijven. Voor tv-programma's is er een afkoopregeling bij Videma, en voor films heeft FilmService een afkoopregeling. Deze regelingen gaan uit van het aantal vertoningen per jaar.

Bij het gebruik van bewegende beelden is het niet belangrijk hoe de beelden worden getoond: via een video, dvd, kabel of online stream. De herkomst van de beelden moet wel legaal zijn: illegaal gedownloade films mogen dus niet getoond worden.

Gevolgen niet afsluiten van afkoopregeling

Een school die geen vergoeding betaalt volgens de afkoopregeling, en toch delen uit auteursrechtelijk beschermde werken gebruikt (bijvoorbeeld door delen uit werkboeken en tijdschriften te kopiëren of tijdens het schoolfeest muziek te laten horen), schendt het auteursrecht van die auteurs. In dat geval kan de benadeelde auteur bij de rechter een schadevergoeding eisen die kan oplopen tot duizenden euro's. Het advies is daarom om bij muziek alleen auteursrechtelijk beschermde werken te gebruiken voor onderwijsdoeleinden (en dit gebruik aantoonbaar te maken in bijvoorbeeld een leerplan). Voor alle andere vormen van gebruik is een afkoopregeling de beste optie. Regel dit op tijd om extra kosten, boetes of zelfs rechtszaken te voorkomen.

Meer informatie afkoopregelingen

De samenwerkende organisaties van auteursrechtvertegenwoordigers hebben een handige [website over afkoopregelingen](#) ingericht waarop een school zelf met

eenvoudige vragen kan nagaan welke vergoeding verschuldigd is, en of er toestemming gevraagd moet worden. Ook kunnen scholen hier terecht met vragen over licenties of afkoopregelingen.

Het gebruik van muziek voor een onderwijsdoel is toegestaan zonder toestemming of vergoeding.

1.6 Wat is een licentie in het auteursrecht?

Het auteursrecht geeft auteurs een aantal rechten: de auteur kan bepalen of hij zijn werk openbaar maakt en of hij het verveelvoudigt. De auteur bepaalt wat er met zijn auteursrecht gebeurt. Hij kan het recht overdragen aan een ander, of een ander toestemming verlenen om het werk te gebruiken. Verkoopt de auteur zijn auteursrecht, dan draagt hij zijn auteursrecht over en kan hij er geen aanspraak meer op maken. Het auteursrecht gaat dan over op de nieuwe eigenaar.

Licentie

Wanneer een auteur toestemming verleent voor het gebruik of exploitatie van zijn werk, wordt dit een licentie genoemd: het geheel van voorwaarden waar de licentienemer aan moet voldoen om het werk te mogen gebruiken of exploiteren.

Verschillende licenties

De inhoud van een licentie is afhankelijk van wat de auteur en de licentienemer afspreken. Zo kan een auteur toestemming geven om een werk te publiceren in een bepaald land, om een werk te mogen bewerken, of een licentie verlenen waardoor het gebruik van het werk bijna helemaal 'vrij' is. Een goed voorbeeld van licenties waarbij dat laatste het geval is, zijn de verschillende vormen van 'Creative Commons-licenties': in deze licenties worden maar weinig beperkende voorwaarden gesteld voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd werk, waardoor de werken voor meer mensen beschikbaar zijn. Iedere licentie is anders, lees de voorwaarden dus goed.

Wikiwijs Maken en auteursrecht

Ook *Wikiwijs Maken* maakt gebruik van Creative Commons-licenties om de auteursrechten van makers van arrangementen te regelen. Veel van de op het *Wikiwijs* aangeboden lesmaterialen zijn vrij te gebruiken en vrij van kosten.

Licenties op digitale producten

Op de meeste digitale producten zit een licentie. In deze licentie wordt geregeld wat wel en niet is toegestaan. Zo kan er bijvoorbeeld in de licentie een bepaling zijn opgenomen dat een digitaal leermiddel alleen gebruikt mag worden binnen de scholengemeenschap en dat de licentie niet mag worden doorverkocht.

Met een licentie kan een auteur bijvoorbeeld toestemming geven om een werk te publiceren in een bepaald land, om een werk te mogen bewerken, of het gebruik van het werk bijna helemaal vrijgeven.

1.7 Wat heeft auteursrecht met foto's van leerlingen te maken?

Auteursrecht biedt de maker van een werk het recht om te bepalen wat er met zijn werk gebeurt. In het geval van foto's beschermt de Auteurswet niet alleen de fotograaf, maar in sommige gevallen ook degene die op de foto staat. De bescherming van degene die op de foto staat, noemen we het portretrecht.

In het portretrecht bestaan twee categorieën: portretten die in opdracht zijn gemaakt en portretten die niet in opdracht zijn gemaakt.

Portretrecht

Het portretrecht is geen recht van de fotograaf, maar een recht dat de afgebeelde persoon heeft om zich te verzetten tegen publicatie van het werk waarop hij herkenbaar te zien is. Het maakt niet uit wat voor werk dat is: een foto, een video, een tekening; het portretrecht is van toepassing zodra de geportretteerde herkenbaar is. Het portretrecht geeft de afgebeelde persoon niet in alle gevallen het recht zich te verzetten tegen publicatie van het werk. Het betekent bijvoorbeeld niet dat de afgebeelde persoon het maken van het werk automatisch kan verbieden: op grond van het portretrecht kan iemand het een fotograaf niet verbieden op straat een foto te maken waar die persoon toevallig op staat.

Portretten die gemaakt zijn in opdracht

Is een foto van iemand in opdracht gemaakt en staat diegene er herkenbaar op? Dan is er sprake van een portret in opdracht. Wil je als maker een portret in opdracht publiceren, dan heb je daarvoor voorafgaande toestemming van de geportretteerde nodig.

Een voorbeeld:

De schoolfotograaf maakt van alle leerlingen schoolfoto's. Deze foto's zijn perfect voor het online smoeleboek van de school. Om dit goed te regelen, moet de school niet alleen toestemming vragen aan de fotograaf voor het gebruik van zijn foto's. Ook is toestemming nodig van de afgebeelde persoon of, als het gaat om iemand die jonger is dan 16 jaar, van zijn ouders.

Een ander voorbeeld:

De school heeft geen zin om aan alle leerlingen (of hun ouders) toestemming te vragen en vraagt alleen toestemming aan de fotograaf. De moeder van een van de leerlingen uit groep 3 verzet zich tegen het gebruik van de foto van haar dochter: ze wil dat de foto verwijderd wordt en beroept zich daarbij op het portretrecht. Omdat het hier gaat om een portret in opdracht is de school verplicht het gebruik van de foto te staken, zelfs al hebben ze wel toestemming van de fotograaf.

Tot slot geeft het portretrecht bij portretten die gemaakt zijn in opdracht de geportretteerde het recht toestemming te geven voor het gebruik van zijn portret in een tijdschrift of nieuwsblad. Toestemming van de maker is dan niet meer nodig zolang de naam van de maker van het portret maar wordt vermeld. Maar let op: voor commercieel gebruik geldt deze uitzondering niet.

Portretten die niet in opdracht zijn gemaakt

Een niet-in-opdracht gemaakt portret? Dat is een portret waarvoor de afgebeelde persoon vooraf geen toestemming heeft gegeven en waarvoor de auteur vooraf ook geen toestemming hoeft te vragen: gewoon een foto op straat, tijdens een buurtfeest of in een museum. Zolang de fotograaf de privacy-belangen van de geportretteerden

niet schaadt. Wanneer worden de privacy-belangen van een geportretteerde dan geschaad? Denk bijvoorbeeld aan een foto waarbij de afgebeelde persoon in een intieme pose gefotografeerd is, of wanneer de context waarin de foto gebruikt wordt een bepaalde negatieve suggestie wekt, zoals een foto waarop het lijkt alsof een moeder haar zoontje een draai om de oren geeft in de supermarkt.

Wanneer het niet-in-opdracht gemaakte portret niet is gemaakt in de openbare ruimte, zal er eerder sprake zijn van een redelijk belang van de geportretteerde om zich te verzetten tegen het gebruik van het portret. Let op: ook foto's kunnen [persoonsgegevens](#) bevatten.

1.8 Hoe zit het met sociale media en auteursrecht?

Het auteursrecht speelt ook een rol bij het gebruik van sociale media zoals Facebook, Twitter of Instagram. Via internet wordt steeds meer en steeds vaker gedeeld. Op internet gelden dezelfde wetten en regels als in de offline wereld. Een auteur bepaalt zelf of het werk gedeeld mag worden.

Onderwijsexceptie en sociale media

Scholen mogen voor onderwijsdoeleinden een klein deel gebruiken uit auteursrechtelijk beschermde werken zoals bijvoorbeeld boeken. Daarvoor betalen scholen een vergoeding. Deze regeling heet de onderwijsexceptie. Voor het delen van diezelfde werken via sociale media is echter altijd toestemming nodig. Door het delen via sociale media is namelijk geen sprake meer van intern gebruik op school, maar van het delen van die auteursrechtelijk beschermde werken met 'de hele wereld'. Dit valt niet onder de onderwijsexceptie en is daarom niet toegestaan.

Verwijzen (linken) in sociale media naar auteursrechtelijk beschermde werken

Het is toegestaan om via sociale media een link te plaatsen naar online leermiddelen. Verwijst de link naar werken die onrechtmatig openbaar zijn gemaakt, zoals illegale video's, dan is ook het linken naar deze pagina niet toegestaan. Uiteraard is het ook niet toegestaan om zelf, zonder over voorafgaande toestemming te beschikken,

auteursrechtelijk beschermd materiaal te publiceren.

Embedden van auteursrechtelijk beschermde werken

Op een website kun je een link opnemen naar bijvoorbeeld een video, maar het is ook mogelijk om die video te tonen alsof die op de eigen website staat. Denk aan Youtube: je kunt een link opnemen naar een filmpje, of je laat het filmpje zelf op de je website zien. Het lijkt dan net alsof de film op je eigen site staat (en niet bij Youtube). Dat noemen we *embedden*, framen of insluiten. Het gaat meestal om foto's of video's, maar het kan ook met bijvoorbeeld tweets. Op een website staat dus eigenlijk een stukje van een andere website zonder dat dit meteen duidelijk te zien is.

Het embedden zelf is legaal, daar is geen toestemming voor nodig. Wil je embedden, dan mag dat zolang het materiaal dat je gebruikt rechtmatig openbaar is gemaakt. Embedden betekent dat je geen kopie maakt, maar de 'embed'-functie gebruikt.

Let op de gebruiksvoorwaarden van sociale media

Sommige gratis internetdiensten claimen een deel van het auteursrecht op het materiaal dat jij deelt. Een voorbeeld is Facebook: dat bedrijf verklaart dat een gebruiker aan Facebook een niet-exclusieve, overdraagbare, royaltyvrije en wereldwijde licentie geeft voor het gebruik van alles wat hij op Facebook plaatst (foto's, video's, teksten, etc.). Dat geldt dus ook voor de klassenfoto die een school deelt op Facebook. Je mag dit alleen doen wanneer jij de auteursrechthebbende bent. Let op: als jij een foto gekocht hebt van een fotograaf betekent dit niet dat je deze ook online mag plaatsen. Wil je meer weten over de claims van de sociale media die jij gebruikt, dan is het verstandig om de gebruiksvoorwaarden van die dienst goed te lezen.

Wanneer je auteursrechtelijk beschermde werken deelt via sociale media is er geen sprake meer van intern gebruik op school, maar van het delen van dit werk met de hele wereld.

De komst van internet zorgde voor heel wat extra onduidelijkheid in het auteursrecht. Nog steeds leven er veel misverstanden over wat wel en wat niet is toegestaan met materiaal op het web. Wij zetten 7 veelvoorkomende misverstanden op een rij om duidelijk te maken hoe het wél zit.

Misverstand 1:

Alles wat ik op het internet vind, is vrij van auteursrecht.

Ook op werken die je op het internet vindt, rust auteursrecht. Uitgangspunt is namelijk dat op alle werken auteursrecht rust, of dat nou Nederlandse werken zijn of niet. Wanneer een werk gebruikt mag worden, wordt dat vermeld. Een voorbeeld van zo'n vermelding is een [Creative Commons-licentie](#). Er bestaan ook websites waarop materiaal te vinden is dat zich in het zogeheten 'publieke domein' bevindt; op deze werken rust geen auteursrecht meer. Hierover lees je meer in hoofdstuk 1.1 'Wat is auteursrecht?'

Misverstand 2:

Er staat geen ©-teken bij, dus er zit geen auteursrecht op.

Het is een veelgehoorde misvatting dat alleen werken waarbij het ©-teken vermeld staat, auteursrechtelijk beschermd zijn. Het vermelden van het ©-teken is niet verplicht en niet nodig voor het verkrijgen van auteursrecht: auteursrecht ontstaat namelijk van rechtswege, oftewel vanzelf. Uitgangspunt is dat er op alle werken auteursrecht rust. Het plaatsten van het ©-teken is geen vereiste voor het verkrijgen van auteursrecht.

Misverstand 3:

Dit werk is al zo oud, daar zit vast geen auteursrecht meer op!

Het auteursrecht is niet eeuwigdurend. Hoe lang er auteurswerk op een werk rust, is afhankelijk van de rechthebbende. Is dit een bedrijf? Dan is de verjaringstermijn van het auteursrecht op werken 70 jaar na de eerste publicatie. Rust het auteursrecht bij een mens? Dan verjaart het auteursrecht pas 70 jaar na de dood van de maker. De erfgenamen van de auteursrechthebbende kunnen dan een beroep doen op het auteursrecht. Een werk moet dus echt heel oud zijn wil de auteur er geen auteursrecht meer op hebben.

Misverstand 4:

Als ik de naam van de auteur vermeld, dan mag ik zijn werk gebruiken.

Als je een werk wilt gebruiken (ook op het internet), dan is voorafgaande toestemming van de auteur nodig. Het is in de meeste gevallen niet voldoende om de naam van de auteur te vermelden. Soms is dat wel voldoende, bijvoorbeeld wanneer de auteur zijn werk onder een bepaalde licentie heeft gepubliceerd, waarmee hij al toestemming geeft voor het gebruik. Daarbij kan hij als voorwaarde stellen dat zijn naam vermeld wordt bij gebruik van het werk. Een voorbeeld van zo'n licentie is CC-BY.

Misverstand 5:

Ik weet niet wie de auteur is, dus ik mag zijn werk gebruiken.

Zonder voorafgaande toestemming van de auteur mag je een auteursrechtelijk beschermd werk niet gebruiken. Dat het niet mogelijk is de rechthebbende te achterhalen, verandert daar niets aan. De maker van een werk is niet verplicht om toestemming te geven voor het gebruik van zijn werk en kan zich daartegen verzetten. Dus kun je de auteur van een werk niet achterhalen om hem om toestemming te vragen? Gebruik dit werk dan niet.

Misverstand 6:

Films downloaden is gewoon toegestaan.

Het downloaden van films uit illegale bron is niet toegestaan. In Nederland werd het recht op thuiskopie gezien als vrijbrief om films en andere auteursrechtelijk beschermde werken te downloaden voor eigen gebruik, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs. Een recente uitspraak van de rechter heeft duidelijk gemaakt dat dit standpunt niet klopte. Het is niet toegestaan om films en andere werken uit illegale bron te downloaden voor eigen gebruik.

Misverstand 7:

Een schilderij heeft geen auteur, daar rust dus geen auteursrecht op.

Auteursrecht rust op alle werken van letterkunde, wetenschap of kunst die een eigen, oorspronkelijk karakter hebben en een persoonlijk stempel van de maker dragen. Met andere woorden: auteursrecht is niet alleen voor werken gemaakt door een auteur maar rust ook op andere werken zoals een schilderij of een foto.

Ik wil gebruikmaken van bestaand materiaal van anderen, waar moet ik op letten?

Wie in een les bestaand materiaal wil gebruiken, loopt de kans inbreuk te maken op het auteursrecht van een ander. In dit hoofdstuk beantwoorden we praktische vragen over het gebruik in de les van nieuwsberichten, YouTube-video's en (online) teksten. We beschrijven de regels die gelden rond het samenstellen van een les uit verschillende bronnen, het doorlinken naar online materiaal vanaf het digibord en het aanpassen van digitale lesboeken.

2.1 Mag ik een gedeelte uit een boek kopiëren voor mijn les?

Een leraar mag voor onderwijsdoel-einden een kort deel uit auteursrech-telijk beschermde werken overnemen (kopiëren). Voor dit gebruik is dan geen toestemming nodig, maar er moet wel een redelijke vergoeding voor worden betaald. Dit heet de onderwijsexceptie. Bij deze exceptie horen een aantal voorwaarden.

10%

van een boek mag worden overgenomen

(met een maximum van 10 pagina's)

JA

Voorwaarden bij het kopiëren uit een boek

Als vuistregel geldt dat er niet meer dan 10% van dat boek mag worden overgeno-men, met een maximum van 10 pagina's. Voorwaarde is dat het kopiëren een onderwijsdoel dient: de leraar moet het in de klas of in de les gebruiken.

Neemt een leraar meer over uit een werk dan de maximale hoeveelheid? Dan moet de school alsnog toestemming vragen en een aanvullende vergoeding betalen. Ook als de leraar de tekst kopieert voor een doel dat niets met lesgeven te maken heeft, is toestemming nodig.

Verschillende vormen van gebruik

Digitaal kopiëren komt steeds vaker voor. Leraren stellen bijvoorbeeld zelf online onderwijsmateriaal samen voor de computer in de klas, om te tonen op het digibord, of om te printen en uit te delen. Ook het scannen van materiaal en dat per e-mail naar leerlingen sturen, het delen via intranet of de elektronische leeromge-ving, valt onder digitaal kopiëren. Al deze vormen van gebruik zijn toegestaan. Zolang het tenminste gaat om een klein gedeelte uit een werk en de leraar de eerder genoemde regel '10% met een maximum van 10 pagina's' in acht neemt.

Wil je meer weten over het gebruik van korte gedeeltes? Lees in hoofdstuk 1.4 'Is er in het auteursrecht iets geregeld voor het onderwijs?'

2.2 Mag ik een digitaal lesboek aanpassen?

Een leraar mag een digitaal lesboek niet aanpassen. Dit valt niet onder de onderwijsexceptie. Het auteursrecht biedt bescherming tegen 'verveelvoudiging' van een werk, ook het bewerken van een werk wordt gezien als verveelvoudigen. Het auteursrecht geeft de auteur niet alleen zeggenschap over zijn werk, maar het beschermt de auteur ook tegen aantasting of aanpassing van zijn werk. De auteur is dankzij het auteursrecht de eigenaar van het werk en kan zich, net als een eigenaar van bijvoorbeeld een huis, verzetten tegen aantasting van zijn/haar eigendom. Dit specifieke recht wordt in de auteurswet het 'persoonlijkheidsrecht' genoemd.

Persoonlijkheidsrecht

Het persoonlijkheidsrecht valt uiteen in een aantal onderdelen, zo heeft de auteur:

- recht op naamsvermelding;
- het recht zich te verzetten tegen door anderen gemaakte wijzigingen van zijn werk en tegen publicatie e.d. in ongepaste vorm of context;
- het recht in een werk de door hem nodig geachte wijzigingen aan te brengen.

NEE

Recht op naamsvermelding

Wordt een werk openbaar gemaakt en staat de naam van de maker erop vermeld? Dan kan de maker zich verzetten wanneer zijn naam verwijderd wordt of wanneer een ander ten onrechte vermeld wordt als auteur van zijn werk.

Recht van verzet

De auteurswet geeft de auteur de mogelijkheid zich te verzetten tegen iedere wijziging, tenzij het verzetten tegen die wijziging niet redelijk zou zijn. Bijvoorbeeld als er overduidelijk een fout staat in een artikel. De auteur van dit artikel kan dan niet voorkomen dat deze fout gecorrigeerd wordt.

Ook geeft de Auteurswet de auteur de mogelijkheid bezwaar te maken tegen het gebruik van zijn werk in ongepaste context.

Bijvoorbeeld:

De foto van een jong meisje wordt gebruikt

op de website van een pedofielenvereniging. De ouders van het meisje kunnen dit verbieden op grond van privacy van hun dochter. De fotograaf kan bezwaar maken tegen het gebruik van zijn foto's.

De auteur kan afstand doen van een deel van zijn persoonlijkheidsrechten (bijvoorbeeld het recht op naamsvermelding), maar houdt altijd enige vorm van zeggenschap over zijn werk. De persoonlijkheidsrechten blijven bij de auteur, ook als hij zijn auteursrecht overdraagt of wanneer hij zijn auteursrecht onder licentie uitgeeft. Op deze manier kan de auteur zijn reputatie beschermen.

Het aanpassen van een werk is dus toegestaan totdat de auteur zich ertegen verzet. De auteur kan zich verzetten tegen de aanpassing als dit 'de essentie' van zijn werk aantast. Wanneer de auteur zich succesvol

beroept op zijn persoonlijkheidsrechten, kan dit tot gevolg hebben dat jij het aangepaste werk niet meer mag gebruiken. Vooraf toestemming vragen is dan ook zeer aan te raden. Er zit namelijk nóg een addertje onder het gras: als je een werk een beetje veranderd hebt, betekent dit nog niet dat je door het aanbrengen van een wijziging ineens toestemming hebt het werk te verveelvoudigen. Pas je bijvoorbeeld met toestemming van de

auteur het plot van een boek aan, dan kun je deze aangepaste versie niet zomaar publiceren. Hiervoor heb je ook toestemming nodig.

Aanpassen van een digitaal lesboek

Maar wat als je een digitaal lesboek wilt aanpassen? Dan kun je nagaan of afwijkende auteursrechtelijke voorwaarden (licentie) van toepassing zijn. Soms geeft

de auteur daarin al toestemming voor het aanpassen van het werk. Kun je niets vinden over het maken van aanpassingen? Vraag dan vooraf schriftelijk toestemming aan de auteur voor het maken van de aanpassingen. Ook kun je aan de auteur vragen of hij zijn werk onder Creative Commons licenties wil publiceren. De auteur geeft daarmee toestemming voor het maken van eventuele aanpassingen.

De auteur kan afstand doen van een deel van zijn persoonlijkheidsrechten (bijvoorbeeld het recht op naamsvermelding), maar houdt altijd enige vorm van zeggenschap over zijn werk.

2.3 Mag ik video's van YouTube en Uitzending Gemist laten zien in de klas?

Een leraar mag voor onderwijsdoel-einden videobeelden gebruiken. Het educatief gebruik moet daarbij duidelijk zijn. Bijvoorbeeld omdat in het leerplan is opgenomen dat de leraar een bepaald onderwerp aan de hand van videobeelden behandelt. Voor het gebruik van de videobeelden is dan geen toestemming nodig en de school hoeft ook geen vergoeding te betalen.

Voor het tonen van tv-beelden, live via de kabel of digitale televisie, of via uitzendinggemist.nl, geldt hetzelfde: educatief gebruik is toegestaan. Daar is geen toestemming voor nodig en er is ook geen vergoeding verschuldigd.

Het gebruik van YouTube vormt hierop geen uitzondering: filmpjes op YouTube gebruiken voor onderwijsdoeleinden is toegestaan. Let er wel op dat het moet gaan om beelden die legaal op YouTube zijn geplaatst. Van een film die net een week uit is in de bioscoop, mag je aannemen dat die niet legaal op YouTube is geplaatst.

Voor alle andere vormen van het gebruik van videobeelden op school, ook die van YouTube, is wel toestemming nodig. Daarvoor moet de school dus een vergoeding betalen. Denk bijvoorbeeld aan het kijken van een speelfilm met de klas. Of een schoolfeest waarop filmpjes worden getoond. De PO-Raad en VO-raad hebben hierover afspraken gemaakt met Videma en FilmService, de organisaties die de makers vertegenwoordigen. De school betaalt een vaste vergoeding op basis van een aantal vertoningen per jaar.

Educatief gebruik

is toegestaan. Voor alle andere doeleinden is toestemming nodig.

2.4 Mag ik een online nieuwsbericht gebruiken in de les?

Op nieuwsberichten rust auteursrecht: wanneer je een nieuwsbericht wilt gebruiken, is daarvoor voorafgaande toestemming van de auteur nodig. Ook op het internet rust auteursrecht op artikelen en nieuwsberichten. Voor het gebruik van berichten van het internet is dus toestemming vereist. Maar in de praktijk is dat lastig: iedere leraar zou steeds als hij gebruik wil maken van een artikel of een nieuwsbericht, op zoek moeten naar de auteur om deze om toestemming te vragen. Niet alleen voor scholen is dat een flinke belasting, ook voor de auteur zou dit veel werk opleveren.

JA

Éen artikel

per uitgave is toegestaan

Gelukkig is ook het gebruik van artikelen en nieuwsberichten geregeld in de onderwijsregeling met Stichting Reprorecht. Ieder jaar betaalt de school een bijdrage, waarmee het gebruik van nieuwsberichten in de les onder bepaalde voorwaarden is afgekocht. Kort gezegd komt het

erop neer dat het overnemen van één artikel per uitgave is toegestaan, ook als het een artikel uit een online uitgave betreft. Wil je meer dan één artikel uit een tijdschrift of krant gebruiken? Dan heb je voor dat gebruik vooraf toestemming nodig.

Wil je meer dan één artikel uit een tijdschrift of krant gebruiken? Dan heb je voor dat gebruik vooraf toestemming nodig.

2.5 Mag ik zelf een les samenstellen uit verschillende bronnen?

Er is veel mogelijk als je verschillende bronnen wilt gebruiken om een les samen te stellen. Ook bij het samenstellen van een les moet je echter rekening houden met het auteursrecht dat rust op de werken die je wilt gebruiken.

Dit is afhankelijk van de vraag of een werk onder de onderwijsregeling valt.

Zelf materiaal maken: maak afspraken met je werkgever

Wil je als leraar zelf lesmateriaal maken? Maak dan eerst duidelijke afspraken met je werkgever. Als je een werk maakt in uitoefening van je functie, dan komt het auteursrecht van rechtswege toe aan de werkgever. Ook wanneer je dit werk bijvoorbeeld maakt tijdens de pauze. Vooraf regelen voorkomt discussie (en teleurstelling) achteraf.

Bij het gebruik van 'vrije werken':

'Vrije werken' kun je – soms onder bepaalde voorwaarden – gebruiken voor het maken van arrangementen. Vrije werken zijn werken die gepubliceerd zijn onder een vrije licentie, bijvoorbeeld een Creative Commons licentie (CC), CC-BY of CC-BY-SA. Of werken die voorzien zijn van een publiek domein verklaring zoals CC0 of PDM. Vrije werken kun je vinden door te zoeken met de [zoekmachine van Creative Commons](#). Ook zijn vrij te gebruiken leermaterialen online beschikbaar.

Bij het gebruik van 'beschermd werken':

Maak gebruik van bestaande regelingen
Dankzij de onderwijsregeling met Stichting Reprorecht is veel gebruik van auteursrechtelijk beschermd werk door het

onderwijs al geregeld. Denk hierbij aan het gebruiken van een kort gedeelte (max. 10% of max. 10 pagina's) uit een boek of één artikel uit een tijdschrift. Er zijn nog meer verschillende mogelijkheden voor het gebruik van 'beschermd werken'.

Citeer korte stukken en vermeld de bron

Je mag korte stukken citeren in een les. Hoeveel je mag citeren lees je in hoofdstuk 1.4 'Is er in het auteursrecht iets geregeld voor het onderwijs?'. Citeren is alleen toegestaan als je de tekst letterlijk citeert, oftewel geen wijzigingen aanbrengt, en je de bron van het citaat en de naam van de auteur vermeldt.

Vraag toestemming

Wil je meer dan een citaat gebruiken? Valt het werk dat je wilt gebruiken niet onder de onderwijsregeling? Of twijfel je of je wel of geen gebruik mag maken van een werk of een deel daarvan? Vraag dan schriftelijk toestemming aan de auteur of zijn uitgever.

Heb je vragen over gebruik van een werk dat wel onder de onderwijsregeling valt? Bijvoorbeeld als je een langer citaat wilt gebruiken dan toegestaan? Met je vragen kun je terecht op de website over [onderwijs en auteursrecht](#).

2.6 Mag ik op het digibord linken en verwijzen naar online materiaal?

Je mag verwijzen naar bijvoorbeeld bestaand digitaal leermateriaal via het digibord. Dit kan een tekst zijn, maar ook foto's of een video. Bij het linken naar bestaande werken mag je alleen verwijzen naar materiaal dat al rechtmatig openbaar is gemaakt en is gedeeld, bijvoorbeeld omdat het vindbaar is op internet. Je mag het gevonden werk niet op een andere manier delen. Dit betekent dat je wel mag linken naar foto's, maar je mag daar zelf geen fotoboek van maken. Ook mag je geen nieuw publiek bereiken. Een foto op een besloten, betaalde website mag je niet gratis beschikbaar stellen aan een ander publiek.

Bij het linken naar bestaande werken, mag je alleen verwijzen naar materiaal dat al rechtmatig openbaar is gemaakt.

Voor educatief gebruik mag je gedeelten van online materiaal vertonen op het digibord, zonder dat daar toestemming voor nodig is. Denk bijvoorbeeld aan foto's, video's, digitaal leermateriaal of artikelen uit een krant of tijdschrift. Er zijn wel grenzen aan de hoeveelheid materiaal die je mag gebruiken. Als vuistregel kun je hanteren dat je maximaal 10% van het materiaal mag laten zien, met een maximum van 10 pagina's. Je kunt dus niet het hele jaar lesgeven uit een aardrijkskundeboek via het digibord, als je dat boek of die methode niet hebt aangeschaft. Daarnaast mag je niet meer dan 25 foto's of beelden gebruiken die afkomstig zijn uit één en dezelfde bron van dezelfde maker.

Ook voor het gebruik van een gedeelte van een werk moet worden betaald. De PO-Raad en VO-raad hebben daarover afspraken gemaakt met Reprorecht, de organisatie die auteurs vertegenwoordigt. De school betaalt een vergoeding op basis van het aantal leerlingen per jaar.

Je mag muziek en video's altijd laten horen of vertonen in de klas voor educatief gebruik. Voor andere doelen is toestemming nodig en moet je een vergoeding betalen. Meer hierover lees je op onderwijsauteursrecht.nl, in hoofdstuk 1.4 'Is er in het auteursrecht iets geregeld voor het onderwijs?' of in hoofdstuk 1.5 'Welke afkoopregelingen zijn er voor scholen?'.

**Voor
educatief
gebruik**
*mag je linken naar
online materiaal*

2.7 Wie draait er op voor de kosten van het schenden van auteursrechten?

Een auteur die een auteursrechtelijk beschermd werk maakt, bepaalt zelf wat er is toegestaan met zijn werk. Het auteursrecht geeft de auteur volledige zeggenschap over zijn werk: hij kan besluiten het openbaar te maken en te verveelvoudigen en hij kan anderen erop aanspreken wanneer zij het werk openbaar maken zonder zijn toestemming. De beslissing om een werk te delen, is aan de auteur.

Degene die het auteursrecht schendt, draait op voor de schade die de auteur lijdt.

Als iemand een boek zonder toestemming van de auteur op internet zet, is er sprake van inbreuk op het auteursrecht. Dit wordt ook wel schending van het auteursrecht genoemd. Wat kan de auteur doen als iemand zijn boek illegaal op internet heeft gezet? Dan heeft hij de volgende mogelijkheden:

1. Hij kan de website-eigenaar verzoeken om het boek direct van de website af te halen en om de naam te geven van de persoon die het boek illegaal heeft geüpload.

Reageert de website-eigenaar niet? Of voldoet hij niet aan het verzoek? Dan kan de auteur de internetprovider van de website-eigenaar vragen om de naam bekend te maken of om de website uit de lucht te halen. Wil de internetprovider de naam niet geven? Dan kan de auteur naar de rechter om de provider te dwingen de naam bekend te maken.

2. Een auteur kan ook naar de rechter stappen om te zorgen dat zijn auteursrecht wordt nagekomen.

De rechter kan de inbreukmaker dwingen te stoppen met het gebruik van het auteursrechtelijk beschermde werk.

Daarnaast kan de auteur de rechter vragen om een schadevergoeding toe te kennen. Deze schadevergoeding kan hoog oplopen.

Degene die het auteursrecht schendt, draait op voor de schade die de auteur lijdt. Dat kan bijvoorbeeld gaan om leerlingen die films illegaal op internet zetten en delen, maar ook om een leraar die een wiskundeboek helemaal scant en uitdeelt. Als een leraar auteursrechtelijk beschermd materiaal deelt in het kader van zijn werk voor de school, kan de auteur niet alleen de leraar, maar ook de school vragen om een vergoeding. Het is dus belangrijk om leraren goede uitleg en instructie te geven over wat op school wel en niet kan in het kader van het auteursrecht. Een leraar die in zijn vrije tijd en niet in opdracht van zijn werkgever illegaal werken die auteursrechtelijk beschermd zijn op internet zet, is daar zelf verantwoordelijk voor. Een eventuele boete of schadevergoeding kan hij niet doorschuiven naar zijn werkgever.

Er is ook sprake van een inbreuk op het auteursrecht als een school 'vergeet' om de afkoopvergoeding (zie hoofdstuk 1) te betalen. Zonder afkoopregeling heeft een school namelijk geen toestemming om een deel uit een boek te kopiëren, zelfs niet als de school die kopieën gebruikt voor een educatief doel. De school draait dan op voor de kosten.

Het kan voorkomen dat een auteur niet zelf in actie komt, maar daarvoor een advocaat inschakelt of een belangenvereniging vraagt om hem te vertegenwoordigen. In Nederland kennen we bijvoorbeeld stichting BREIN, die namens auteurs speurt naar on- en offline piraterij en juridische actie onderneemt bij overtredingen van de Auteurswet. Ook Repr-

recht, Buma/Stemra, Sena, Videma en FilmService handelen namens de auteurs die zich bij hen hebben aangesloten.

Als een leraar auteursrechtelijk beschermd materiaal deelt in het kader van zijn werk voor de school, kan de auteur de school aanspreken op het betalen van een vergoeding.

Ik ga zelf materiaal maken, waar moet ik aan denken?

Wat moet je regelen op het gebied van het auteursrecht als je als leraar zelf lesmateriaal gaat maken? En met wie moet je hierover afspraken maken? Als je in loondienst bent, krijg je namelijk ook met het schoolbestuur te maken. In dit hoofdstuk daarom aandacht voor de zaken waarop je als leraar én als bestuur moet letten bij het maken van leermateriaal. We gaan ook in op de regels die gelden voor het aanpassen van open leermateriaal. Wat moet je regelen als je het materiaal van leerlingen wilt gebruiken in je les?

3.1 Ik (leraar) ga zelf lesmateriaal maken, wat moet ik regelen?

Maak afspraken met je werkgever

Wil je als leraar zelf lesmateriaal maken?

Dan zijn er een aantal auteursrechtelijke punten die aandacht verdienen. Wanneer je een 'werk' maakt tijdens de uitoefening van je functie, dan komt het auteursrecht namelijk van rechtswege toe aan de werkgever. Ook wanneer je dit werk bijvoorbeeld tijdens de pauze maakt, of thuis. Wil je zelf het auteursrecht krijgen, dan moet je daarover vooraf duidelijke afspraken maken met je werkgever. Vooraf regelen voorkomt discussie en teleurstelling achteraf. Wat die afspraken inhouden, is afhankelijk van de situatie. Als het maken van het leermateriaal niet onder je functie valt, krijg jij meteen zelf het auteursrecht. Maar je kunt ook afspreken dat de school het auteursrecht krijgt en dat jij een gebruiksrecht krijgt. Ook over wat dit gebruiksrecht precies inhoudt, moet je vooraf afspraken maken met de school. Wat de gemaakte afspraken ook zijn, laat ze in ieder geval altijd door het bevoegd gezag van de school ondertekenen.

Wil de school het auteursrecht volledig overdragen aan jou? Dan moeten de afspraken 'per akte' worden vastgelegd. Dit is een overeenkomst die beide partijen

ondertekenen. Ben je in loondienst bij jouw school en is het de bedoeling dat het auteursrecht bij de school komt te liggen? Dan hoef je hiervoor in principe niets te regelen. Toch is het aan te raden dit vooraf wel op papier te zetten; zo voorkom je nare discussies achteraf. Daarnaast is het verstandig om afspraken te maken over de hoeveelheid (werk)tijd die je eraan kunt besteden en welke onderwerpen je zult belichten.

In beide situaties is het van belang om goed op auteursrechten te letten bij het zelf maken van leermateriaal. Schrijf je zelf een geheel nieuw werk zonder andermans werk te gebruiken? Dan is het gevaar van inbreuk op het auteursrecht minimaal. Als je echter lesmateriaal maakt waarbij je delen uit andere werken gebruikt of citeert, is het raadzaam om goed op de auteursrechten te letten. Citeren van korte delen is ter verfraaiing wel toegestaan, maar altijd met bronvermelding. Zie hiervoor hoofdstuk 1.3 'Wat is het citaatrecht?'

Het is niet toegestaan om grote delen uit andermans werk over te nemen en deze opnieuw uit te brengen als eigen werk. Doe

je dit wel? Dan kan het zijn dat de school moet opdraaien voor de schade die ontstaat bij de auteur van het oorspronkelijke werk. Meer over de gevolgen van het gebruik van een werk zonder toestemming kun je lezen in hoofdstuk 2.7 'Wie draait er op voor de kosten van het schenden van auteursrechten?'

Eigen materiaal gebruiken

Ook is het aan te raden om vooraf, al dan niet met je school, na te denken over het gebruik van het materiaal dat je maakt. Zet je het alleen in tijdens je eigen lessen of is het de bedoeling dat je het deelt met de sector, bijvoorbeeld via het [Wikiwijsleermiddelenplein](#). En als je het wilt delen, welke licentie kies je dan? Meer over licenties kun je lezen in hoofdstuk 1.6 'Wat is een licentie in het auteursrecht?'

Wil je dat jijzelf het auteursrecht krijgt? Dan moet je daarover vooraf duidelijke afspraken maken met je werkgever.

3.2 Wat moet ik als schoolbestuurder/directeur regelen als leraren leermateriaal maken?

Het komt regelmatig voor dat leraren leermaterialen maken. Wat moet je als schoolbestuurder of directeur regelen? Een paar aandachtspunten op een rij.

De volgende zaken moet een schoolbestuurder/directeur regelen of in de gaten houden:

- Informeer leraren over auteursrecht en wat de (on)mogelijkheden zijn. Wat is auteursrecht en hoe ontstaat het? En van welke regelingen kan een leraar die leermateriaal maakt, gebruikmaken?
 - Geef uitleg over de (mogelijke) consequenties waar de school mee geconfronteerd wordt als blijkt dat het gemaakte lesmateriaal inbreuk maakt op het auteursrecht van een derde. Wie draait er bijvoorbeeld op voor de kosten van het schenden van auteursrechten (zie paragraaf 2.7)?
 - Denk na over wat de school met de gemaakte werken wil. Gaat de school ze onder een Creative Commons-licentie publiceren? Of zijn de werken alleen voor intern gebruik? Voor welk publiek wordt het werk gemaakt?
- Maak vooraf afspraken over de werkzaamheden. Vallen ze onder de functie of werktijd? Dan krijgt de school van rechtswege het auteursrecht. Doet de leraar alles in zijn eigen tijd, dan krijgt de leraar het auteursrecht. Wil de school toch gebruikmaken van het werk, dan moet de leraar het auteursrecht overdragen, of een licentie verlenen voor het gebruik ervan.
 - Zoek uit welke materialen al beschikbaar zijn en onder welke voorwaarden deze kunnen worden gebruikt.

3.3 Ik ga open leermateriaal aanpassen, waar moet ik op letten?

'Open' leermateriaal komt in vele soorten en maten waarbij 'open' niet altijd hetzelfde is als 'open'. Snap je het nog? Geen paniek! Gewoon een kwestie van de kleine lettertjes lezen.

'Open' leermateriaal

Met 'open' leermateriaal wordt meestal werk bedoeld dat is gepubliceerd onder een Creative Commons (CC)-licentie. Er zijn verschillende varianten Creative Commons-licenties. Niet al deze licenties geven toestemming om het werk aan te passen en vervolgens te delen.

Hieronder een overzicht van de *Creative Commons-licenties*. De meest open staan bovenaan, de minst open staan onderaan:

: deze licentie geeft je toestemming het werk te gebruiken onder de voorwaarde dat je de naam van de auteur vermeldt en een link naar de licentie plaatst. Je mag het werk gebruiken, delen en/of aanpassen. Pas je het werk aan? Dan moet je vermelden dat het werk is aangepast.

: deze licentie geeft je toestemming het werk te gebruiken onder de voorwaarden dat je de naam van de auteur vermeldt en een link naar de licentie plaatst. Je mag het werk gebruiken, delen en/of aanpassen. Pas je het werk aan? Dan moet je vermelden dat het werk is aangepast en het aangepaste werk onder dezelfde licentie verspreiden als het oorspronkelijke werk.

: deze licentie geeft je toestemming het werk te gebruiken onder de voorwaarden dat je het niet

gebruikt voor een commercieel doel, je de naam van de auteur vermeldt en een link naar de licentie plaatst. Je mag het werk gebruiken, delen en/of aanpassen, maar niet voor een commercieel doel. Pas je het werk aan? Dan moet je vermelden dat het werk is aangepast.

: deze licentie geeft je toestemming het werk te gebruiken onder de voorwaarden dat je het niet voor een commercieel doel gebruikt, je de naam van de auteur vermeldt en een link naar de licentie plaatst. Je mag het werk gebruiken, delen en/of aanpassen, maar niet voor een commercieel doel. Pas je het werk aan? Dan moet je vermelden dat het werk is aangepast en het aangepaste werk verspreiden onder dezelfde licentie.

: deze licentie geeft je toestemming het werk te gebruiken onder de voorwaarde dat je de naam van de auteur vermeldt en een link naar de licentie plaatst. Je mag het werk gebruiken, delen en/of aanpassen, maar je mag afgeleide werken niet verspreiden.

: deze licentie geeft je toestemming het werk te gebruiken onder de voorwaarde dat je de naam van de auteur vermeldt en een link naar de licentie plaatst. Je mag het werk gebruiken, delen en/of aanpassen maar niet voor commerciële doeleinden en je mag afgeleide werken niet verspreiden.

Open = publiek domein

Open kan ook betekenen dat een werk zich in het publieke domein bevindt. Dat is het geval als het auteursrecht op dit werk zo oud is dat het is verlopen, of als de auteur afstand heeft gedaan van zijn auteursrecht, voor zover dat wettelijk kan. Op deze open werken rust dus helemaal geen auteursrecht meer. Daardoor kunnen deze werken vrij gebruikt worden. Werken die zich in het publieke domein

bevinden, zijn herkenbaar aan bijvoorbeeld het teken CC0 of vermelding van *Public Domain* of PMD en te vinden op diverse websites zoals *Flickr* of *Viintage*.

Twijfel je over het gebruiken of aanpassen van een bepaald werk? Zoek zorgvuldig uit hoe het zit met de daarop rustende auteursrechten. Zo voorkom je dat je achteraf ontdekt dat je het materiaal toch niet had mogen gebruiken.

Er zijn verschillende varianten Creative Commons-licenties, niet al deze licenties geven toestemming om het werk aan te passen en vervolgens te delen.

3.4 Ik wil leermateriaal maken met materiaal van leerlingen. Moet ik iets regelen?

Ook op het werk van leerlingen zit auteursrecht. Maar bij wie dit auteursrecht ligt, is niet altijd even gemakkelijk vast te stellen. Maakt een leerling een werk in opdracht van de school? Dan komt het auteursrecht toe aan de leerling. Maar komt het werk tot stand onder leiding en toezicht van de leraar? Dan komt het auteursrecht toe aan de school. Van leiding en toezicht is sprake als 'de grondgedachte' van de leraar komt en de leerling alleen de instructies van de leraar uitvoert. Een paar voorbeelden.

Auteursrecht bij de leerling

De leraar geeft aan zijn klas een opdracht: maak een werkstuk van 12 pagina's over insecten. De leerlingen mogen zelf hun favoriete insect uitkiezen en daar iets over schrijven. De leraar stelt weliswaar een kader wat betreft het onderwerp, maar de leerling mag zelf het onderwerp en zijn invalshoek kiezen. Het auteursrecht op het werkstuk komt dan ook bij de leerling te liggen.

Wanneer je als leraar gebruik wilt maken van (delen van) dit werkstuk, dan is daarvoor toestemming nodig van de auteur. Is de leerling die dit werk heeft gemaakt jonger dan 18? Dan moet vooraf toestemming worden gevraagd aan de ouders of wettelijk vertegenwoordigers. Toestemming is niet nodig wanneer de leerling of ouder het werk publiceert onder een Creative Commons-licentie. Dan is het werk te gebruiken onder de voorwaarden die horen bij die licentie.

Ligt het auteursrecht wel echt bij leerling?

Het is belangrijk om na te gaan of het auteursrecht van het werk van de leerling wel echt bij de leerling ligt. Heeft de leerling plaatjes van het internet gebruikt,

zonder dat hij daarvoor de juiste toestemming heeft? Dan is het niet toegestaan om deze afbeeldingen weer te gebruiken (openbaar te maken) voor een ander werk.

Auteursrecht bij de school

De leraar geeft zijn leerlingen een opdracht: samen gaan ze werken aan een enorm, door de leraar ontworpen paint-by-number schilderij. De leerlingen krijgen allemaal uitgebreide instructie over hoe ze moeten schilderen en welke kleuren ze moeten gebruiken. Het auteursrecht op het eindresultaat komt te liggen bij de school. De leraar krijgt geen auteursrecht, omdat hij het schilderij heeft ontworpen in uitoefening van zijn functie. De leerlingen krijgen geen auteursrecht, omdat zij geen creatieve bijdrage hebben geleverd: Zij hebben slechts de instructies van de leraar opgevolgd.

Auteursrecht bij school en leerling

Geeft de leraar duidelijke instructies of voert deze correcties door? Dan kan het zijn dat er een gezamenlijk auteursrecht ontstaat. Dat betekent dat zowel de leerling als de leraar een creatieve bijdrage leveren aan het tot stand komen van het werk. Lees meer over het ontstaan van een gezamenlijk auteursrecht in hoofdstuk 1.2 'Hoe ontstaat

auteursrecht'. De leraar kan geen aanspraak maken op zijn auteursrecht. Omdat de leraar de correcties maakte in uitoefening van zijn beroep, komt het auteursrecht toe aan de school.

Wil iemand het werk van een leerling of een deel daarvan gebruiken? En heeft de leraar een bijdrage geleverd, bijvoorbeeld door het maken van correcties? Dan moeten zowel de leerling als de school

daarvoor toestemming geven. De auteur bepaalt namelijk of zijn werk gepubliceerd of verveelvoudigd mag worden. In het geval van een gezamenlijk auteursrecht moeten zij beiden toestemming geven.

Wil iemand het werk van een leerling gebruiken? Dan moeten zowel de leerling als de school daarvoor toestemming geven.

3.5 Mag ik werkstukken van leerlingen op internet zetten?

Een leraar heeft niet zomaar het recht al het werk van leerlingen op internet zetten. Voordat duidelijk is welke voorwaarden gelden, is het eerst van belang om te weten wie de auteursrechthebbende op het werk is. Alleen met toereikende toestemming van de auteur is het toegestaan het werk op het internet zetten, te publiceren dus. Maar zit er wel auteursrecht op alle werkstukken?

SOMS

Voorwaarde voor het verkrijgen van auteursrecht is dat het werkstuk een eigen, oorspronkelijk karakter heeft en de persoonlijke stempel van de maker draagt.

Auteursrecht op werkstukken

Voorwaarde voor het verkrijgen van auteursrecht is dat het werkstuk een eigen, oorspronkelijk karakter heeft. Ook moet het een persoonlijk stempel van de maker dragen. Daarnaast moet de auteur creatieve keuzes of afwegingen gemaakt hebben om een auteursrecht te krijgen op zijn werkstuk.

Ook geldt dat het werkstuk voor menselijke waarneming vatbaar moet zijn: op een idee rust geen auteursrecht. Wordt het idee uitgewerkt op papier? Dan wordt dat werk(stuk) wel beschermd door het auteursrecht. Daarnaast moet het werkstuk een oorspronkelijk karakter hebben dat niet alleen maar het gevolg is van een 'technisch effect'. Lees hierover meer in hoofdstuk 1.2 'Wat is auteursrecht?'.

Bestaat het werkstukje uit het 'overschrijven' van letters om de schrijfvaardigheid onder de knie te krijgen? Dan wordt er niet aan de voorwaarden voldaan: geen creatieve keuzes, geen eigen oorspronkelijk karakter. Er ontstaat bij het maken van dit werkstukje dan ook geen auteursrecht. Voor het publiceren van werken waarop geen auteursrecht rust, is geen toestemming van de auteur nodig.

Wie is de auteursrechthebbende?

Heeft het werkstuk een eigen, oorspronkelijk karakter en draagt het werk de persoonlijke stempel van de maker? Heeft de leerling creatieve keuzes of afwegingen gemaakt? Dan ontstaat er auteursrecht. Dit auteursrecht ligt dan bij de leerling, tenzij het later is overgedragen. Is de leerling jonger dan 18? Dan moeten de ouders van deze leerling schriftelijke, expliciete toestemming aan de school geven voor het publiceren van het werkstuk. Geven de ouders geen toestemming? Dan mag het werk niet gepubliceerd worden.

Heeft de leerling zijn werkstuk waar auteursrecht op zit, gepubliceerd onder een Creative Commons-licentie? Dan kun je het werk publiceren op internet, zolang je je aan de voorwaarden van die licentie houdt. Heeft de leerling het werkstuk zelf al openbaar op het internet gepubliceerd? Dan mag je verwijzen of linken naar de website waar het werkstuk op staat zonder dat daar aanvullende toestemming voor nodig is. Door alleen te linken naar een website is er geen sprake van een nieuwe publicatie of verveelvoudiging. Voorafgaande toestemming van de auteur is dan ook niet nodig. Maar let op: linken is alleen toegestaan als het gaat om legaal

geplaatste content. Lees hierover meer in hoofdstuk 2.6 'Mag ik op het digibord linken/verwijzen naar online materiaal?'.

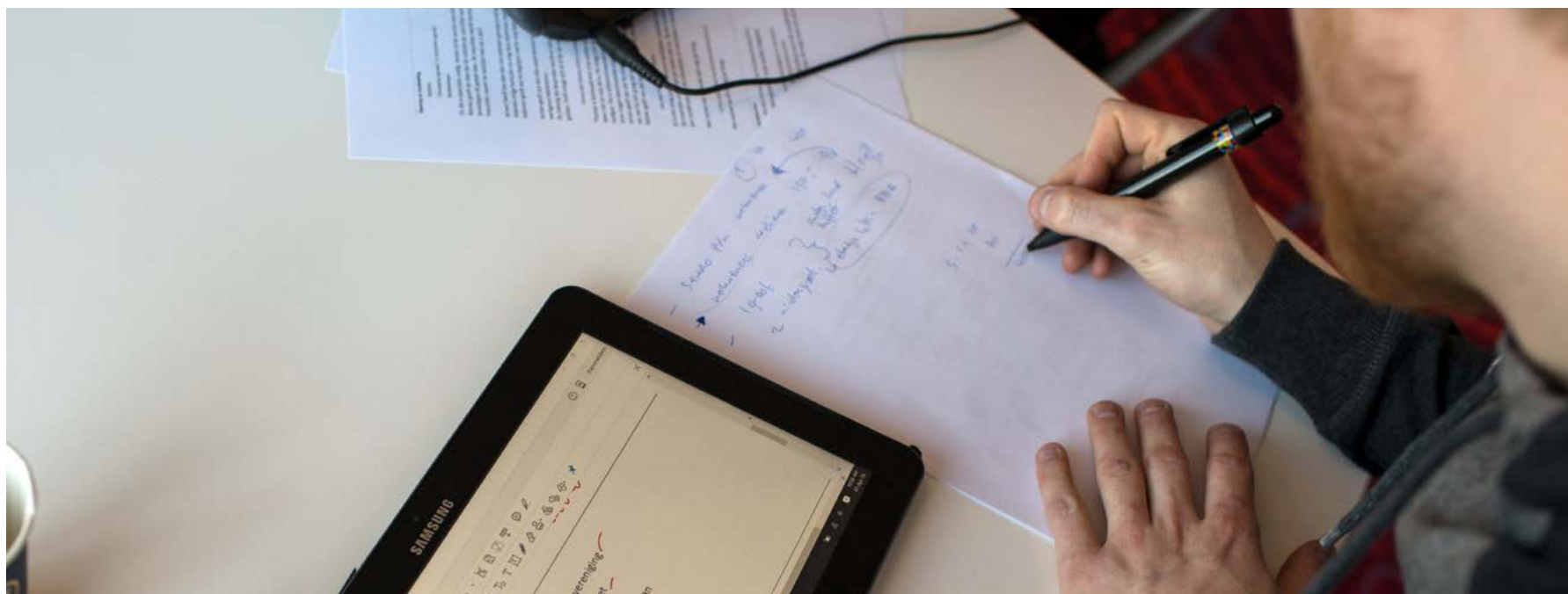
Heeft de leerling het werkstuk zelf gemaakt, maar kreeg hij hierbij duidelijke instructies en aanwijzingen? Oftewel is het werkstuk onder leiding en toezicht gemaakt, waarbij de leerling zelf geen creatieve keuzes kon maken? Dan krijgt niet de leerling het auteursrecht, maar degene die leiding gaf, oftewel de leraar. In de meeste gevallen zal de leraar een werknemer van de school zijn en krijgt niet hij of zij het auteursrecht op het werkstuk, maar de school. De

school mag het werk zonder voorafgaande toestemming van de leerling op het internet plaatsen of elders publiceren. Wel kan de leerling of zijn ouders, zich verzetten tegen aantasting of verminking van het werk.

Vragen om toestemming

In veel gevallen is het voor het gebruik van een werk nodig om toestemming te vragen aan de auteur. Het is aan te raden om dit schriftelijk te doen, zodat er later geen discussie over kan bestaan. Zorg er ook voor dat deze toestemming expliciet is. Het moet voldoende duidelijk zijn wat de

afspraken zijn: waar mag de school het werk voor gebruiken en voor hoe lang? Dit kan bijvoorbeeld door toestemming te vragen voor het publiceren en gebruiken van werken op de schoolwebsite voor alle werkstukken die in dat jaar worden gemaakt. Is de auteur jonger dan 18? Dan moeten de wettelijk vertegenwoordigers toestemming geven voor het gebruik van het werk van hun kind.

3.6 Mogen leerlingen plaatjes van internet in hun werkstuk zetten?

Op plaatjes rust auteursrecht, tenzij anders vermeld. Wil een leerling een plaatje van het internet gebruiken? Dan moet de auteur voor dit gebruik vooraf toestemming geven. In sommige gevallen is die toestemming niet nodig, zolang je je wel aan bepaalde voorwaarden houdt. Zo kunnen plaatjes en foto's onder het citaatrecht vallen, waardoor je het plaatje onder voorwaarden, mag gebruiken. Hoe het citaatrecht werkt, lees je in hoofdstuk 1.3 'Wat is het citaatrecht?'.

Willen leerlingen plaatjes gebruiken waar auteursrecht op rust? Dan moeten zij zich houden aan de voorwaarden van het citaatrecht.

Kort gezegd komt het erop neer dat het plaatje alleen gebruikt mag worden ter verduidelijking van de tekst. Een plaatje als versiering gebruiken, mag dus niet. Daarnaast moet het aantal gebruikte plaatjes redelijk zijn. Enkele plaatjes ter toelichting van de geschreven tekst is geen probleem, maar het overnemen van alle foto's van een bepaalde fotograaf mag bijvoorbeeld weer niet. Tot slotte moet de auteur, of in dit voorbeeld de fotograaf, altijd worden vermeld.

Willen leerlingen plaatjes gebruiken van het internet dan kunnen ze het beste op zoek naar rechtenvrije plaatjes of plaatjes die gepubliceerd zijn onder Creative Commons-licentie. Op rechtenvrije plaatjes rust geen auteursrecht meer. Van de afbeeldingen die gepubliceerd zijn onder Creative Commons-licentie heeft de auteur

al toestemming gegeven voor het gebruik. Hoe je deze plaatjes kunt vinden lees je in hoofdstuk 3.7 'Waar kan ik rechtenvrije afbeeldingen vinden?'. Willen leerlingen toch plaatjes gebruiken waar auteursrecht op rust? Dan moeten zij zich houden aan de voorwaarden van het citaatrecht.

3.7 Waar kan ik rechtenvrije afbeeldingen vinden?

Het woord 'rechtenvrij' insinueert dat er helemaal geen auteursrecht rust op de afbeelding: afbeeldingen die zich in het publieke domein bevinden dus. Dit zijn afbeeldingen waarop het auteursrecht al is verlopen of andere werken, zoals bijvoorbeeld wetsteksten, waarop überhaupt geen auteursrecht rust. Rechtenvrije afbeeldingen zullen dus voornamelijk oude afbeeldingen zijn, te vinden op websites zoals Flickr, Viintage en Publicdomain.

Sommige afbeeldingen zijn vrij te gebruiken: dit zijn afbeeldingen waarvan de auteur toestemming heeft gegeven voor 'vrij' gebruik door ze bijvoorbeeld te publiceren onder CC-BY-licentie.

Ook kun je (websites met) rechtenvrije afbeeldingen vinden door te zoeken op: picture / public domain of CC0 images.

Ook Google heeft een filter om te zoeken op rechtenvrije afbeeldingen. Hiervoor zoek je met Google op de gewenste afbeelding, klik je op zoekhulpmiddelen en vervolgens op gebruiksrechten. Je kunt dan kiezen uit:

- Niet gefilterd op licentie (standaard aangevinkt);
- Gelabeld voor hergebruik, inclusief aanpassing;
- Gelabeld voor hergebruik;
- Gelabeld voor niet-commercieel hergebruik, inclusief aanpassing;
- Gelabeld voor niet-commercieel hergebruik.

Sommige afbeeldingen zijn vrij te gebruiken: dit zijn afbeeldingen waarvan de auteur toestemming heeft gegeven voor 'vrij' gebruik door ze bijvoorbeeld te publiceren onder CC-BY licentie.

Maar let op: voor het gebruiken van afbeeldingen gepubliceerd onder Creative Commons-licenties gelden bepaalde voorwaarden. Deze voorwaarden variëren. In het ene geval ben je vrij het werk te gebruiken als je de naam van de maker vermeldt (CC-BY). In het andere geval mag je het werk gebruiken zolang je het voor een niet-commercieel doel gebruikt (CC-BY-NC). Meer over de verschillende Creative Commons-licenties en de verschillende voorwaarden lees je in hoofdstuk 3.3 'Ik ga (open) leer materiaal aanpassen, waar moet ik op letten?'.

YouTube heeft ook de optie om te zoeken op video's die gepubliceerd zijn onder Creative Commons-licentie. Je vindt deze optie wanneer je bovenaan je zoekresultaten klikt op 'filters'. Onder het kopje 'functies' vind je de mogelijkheid 'Creative Commons' aan te klikken.

Ook zijn bijna alle afbeeldingen die worden gebruikt op Wikipedia vrij te gebruiken. Klik je op een plaatje op Wikipedia? Dan krijg je te zien of dat ook zo is voor dat plaatje.

3.8 Mag ik mijn werk delen of verkopen?

Ben je de maker van het werk en ben je ook de auteursrechthebbende? Dan mag jij bepalen wat er met jouw werk gebeurt. De Auteurswet bepaalt dat de auteur zeggenschap heeft over zijn werk: hij kan als enige besluiten zijn werk openbaar te maken en te verveelvoudigen. Hoe de auteur dit doet, is helemaal aan hem: op papier of op het internet. Deze twee rechten, die alleen de auteur toekomen, stellen hem in staat zijn werk te exploiteren. Hij heeft er op die manier zeggenschap op en kan zo met zijn werk geld verdienen. Maar zoals gezegd, het is helemaal aan de auteursrechthebbende wat hij met het werk doet. Hij kan er ook voor kiezen om het werk wel te publiceren, maar er geen geld aan te verdienen.

Ben je wel de maker maar niet de auteursrechthebbende? Dan mag je het werk niet zonder toestemming van de auteursrechthebbende opnieuw publiceren of opnieuw uitgeven en daarna verkopen.

De maker en de auteursrechthebbende zijn niet altijd een en dezelfde persoon. Sterker nog: de auteur hoeft niet eens een natuurlijk persoon te zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een werknemer een werk maakt als onderdeel van zijn functie. De werknemer is dan wel de maker maar het auteursrecht komt van rechtswege toe aan de school (een rechtspersoon). Ben je wel de maker maar niet de auteursrechthebbende? Dan mag je het werk niet zonder toestemming van de auteursrechthebbende delen of verkopen. Tot slot kan de auteursrechthebbende niet alleen zijn werk verkopen maar ook zijn auteursrecht. Een ander krijgt dan het exclusieve recht zijn werk te exploiteren. Hoe zit dit?

Een voorbeeld:

Ik ga naar de winkel en koop een van de boeken uit de Harry Potter-serie. Daarmee koop ik het werk maar niet het auteursrecht op dit boek; dit recht blijft bij de auteur. De auteur kan een ander het recht geven om zijn werk te exploiteren. Hij geeft dan, onder bepaalde voorwaarden, de ander toestemming de rechten uit te oefenen die normaal gesproken alleen hem toekomen. De ander mag bijvoorbeeld het werk publiceren in België. In dit geval heeft de auteur de ander een licentie gegeven voor het publiceren van het werk in België. Meer hierover lees je in hoofdstuk 1.6 'Wat is een licentie in het auteursrecht?'.

Deze brochure is ontwikkeld door Kennisnet, in het kader van het Doorbraakproject Onderwijs & ICT. Het Doorbraakproject is een gezamenlijk initiatief van de PO-Raad, VO-raad en de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Economische Zaken.

Datum van uitgave
april 2017

Auteurs
Debby Sikking, Job Vos (Kennisnet)

Met dank aan
Martijn David (GEU), Suzanne Lustenhouders (iScholenGroep), Hans Osinga (GEU), Jan-Bart de Vreede (Kennisnet), Ron Zuijlen (VO-Content)

Fotografie
Anne Carolien Kohler, Dirk-Jan Visser, Rodney Kersten, Reyer Boxem

Vormgeving
HOW communicatie | creatie

De adviezen in deze publicatie zijn voor een groot deel gebaseerd op onderwijsauteursrecht.nl. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, wordt geen aansprakelijkheid aanvaard voor eventuele fouten, onvolkomenheden of schade als gevolg van het gebruik van dit document. Het verdient aanbeveling om bij twijfel over de juiste interpretatie of in specifieke situaties deskundig juridisch advies in te winnen.

Sommige rechten voorbehouden
Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(s) en uitgever van Kennisnet geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Over Kennisnet

Elke leerling verdient eigentijds, veilig en persoonlijk onderwijs. Daarom ondersteunt Kennisnet scholen met ict. We zorgen voor een landelijke ict-basisinfrastructuur, adviseren de sectorraden en delen onze kennis met het primair onderwijs (po), het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Kennisnet wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

kennisnet.nl

Kennisnet
Paletsingel 32
2718 NT Zoetermeer

T 0800 321 22 33
E support@kennisnet.nl
I kennisnet.nl

Postbus 778
2700 AT Zoetermeer